

meu de Sant Mateu (v, 22): «*παῖς ὁ ὀργιζόμενος τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ἔνοχος ἔσται τῇ κρίσει, ὅς δ' ἂν εἴπῃ τῷ ἀδελφῷ αὐτοῦ ῥακά, ἔνοχος ἔσται τῷ συνεδρίῳ, ὅς δ' ἂν εἴπῃ Μωρῆ ἔνοχος εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός*».

Tradueix H. Pernot «tout homme se courrouçant contre son frère sera passible de jugement; et celui qui dira à son frère *raka* sera passible du tribunal, et celui, qui lui dira *môré* sera passible de la géhenne du feu». En nota, explica «*μωρός* 'insensé, insipide':¹⁰ puisque pour *môré* on est passible de la géhenne et que pour *raka*, mot hébraïque signifiant 'tête vide', on n'en est pas passible, c'est donc que *raka* était moins grave que *môré*».

En això es pot veure una prova que el mot s'havia¹⁵ afeblit, de tan divulgat. Continua sempre essent un terme de menyspreu, comentat per St. Jeroni, explicat en glossaris: «*rac(h)a*: inanis, vacuus, vanus» (CGL IV, 278 5; v, 141 9; v, 417.23) Se'n serveix Dante, en condemnar els qui escriuen malament el vulgar. «quid²⁰ nostrī predecessores vulgariter protulerunt, sicilianum vocaretur --- nec posteri nostri permutare valēbunt», «*Rachà, rachà!* Quid nunc personat tuba novissimī Federicī?»: i passa a parlar del mal sicilià del seu temps (*De Vulgari Eloquentia* I, XII, 6), on sembla²⁵ que trona contra el mal vulgar que es parlava en la cort del rei català Frederic; l'ed de Marigo dona altres interpretacions d'aquesta «esclamazione di sdegno e vituperio», constatant en tot cas que és «*racca!* 'plebaglia' nel fiorentino»³⁰

Si la influència d'aquest altre homònim es produí, em sembla clar, si fou gran en català no ho sé. Potser més en llengua d'oc. Potser des d'això, en el sentit de 'maledicció', 'dir pestes', es passa a *raco* «clavelée, maladie saisonnière deu bétail» (*TdF*), ja figura en els³⁵ poetes gascons dels Ss XVI i XVII: «Que l'Esclarmonda aué la puzaranha, / e soun bestia la *raca*, e muzaranha», P. de Garròs, Egl. VI, v. 42 (seguint: «més et casséc ta lèu aquera pe sta»), «la malo *raquo* pouusco aucise / lou qui penso dets hé plourà» en G. d'Astròs⁴⁰ (*Ducamin, Annales du Midi* XIX, 82); en el Gers, avui, *raquéro* «faiblesse générale, état maladif» (ibid.). «*Raca*, maladie épidémique» en els Establiments de la vila de Marmande de 1396 (Gironde: Delpit, *Annales du Bordelais* v, 217); i d'altres en el PSW. D'aquí potser⁴⁵ també, *enracà* «puer, infecte: *put qu'enraco*: ça pue que ça empoisonne» (Couzinié, Lescale): nosaltres diem «que empesta»: de *pesta*. No és impossible, encara que ben insegur, que s'hagi de lligar amb això un nom gascò de la «vache stérile», *rakúna* a la sortida de la V. d'Aran (Melles) i en un quadrat de mitja dotzena de llocs a la ratlla entre Bigorra i l'Astarac (Caubous-St. Martin), *rakúno* més a l'E. i NE. en una zona extensa des de l'Est de Tolosa fins a l'O. de l'Armanhac i fins a l'Agenès, amb alguns ecos a l'Alt Arieja (*rekúno*, *Ragunáyro*, a Castillon, Couflens i Auzat) (II, 391).¹⁰

DERIV.: *Recança*, encara que avui sigui el mot més general de la família, no fou registrat fins al Labèrnia de 1888, que en cita un passatge en el floralista Ubach⁶⁰

i Vinyeta; després l'usà Verdagner en *Canigó* II; i cap al mateix temps, Em Vilanova. «va trayent les peces de l'uniforme, --- després les torna a plegar ---; en sent a la darrera, exhala un sospir, la desa ab *recansa*, torna a tancar l'armari ---» (O. C II, 145). *Recançós*.

Arrecar Recador, -ora, adjectiu, no significa «que expressa recança» sinó 'que reca no tenir' (adj. en -ador, de cosa susceptible, i no substantiu d'agent): l'enamorat flabioler, que plora pensant en la seva Regineta, troba —en tocar la sentida i dolça cançó «Adéu Francisca Ferrera, Adéu!»— que «aquesta Francisca Ferrera havia d'ésser dolça i *recadora*, com ella», Ruyra (*El Mas Aulet*, O C, 525a); «flabioloig dolç, *recador*», *La Parada*, 189.

¹ D'una criada de Vallfogona, Pujol-Puntí, 25 (suposo una domèstica de MilàF), si bé no queda clar quina de les dues variants és la que porta *reca*, forma aclarida, en la 1.ª ed del *Romillo*, amb la glossa de Milà: «modismo propio del país». —² Algú degué reclamar-lo a Fabra, que això deu ser un *recós* introduït en l'ed de 1937 del *DOIt*, encara que ho escrigué malament amb *e* (no en el *Dfa*, ni en les eds anteriors). —³ Sense repetir les raons que fan inversemblant, o impossible, relacionar això amb la família germànica de l'angl. *wreck* 'naufregar', 'causar naufragi', remeto al *DECH* IV, 785a37-45

—⁴ Car després hi torna, amb el que sol ser una fàcil escapatria en tals casos. «radical onomatopéic»; i com a prova, Anjou *ric-à-rac* 'estret, esquitit' («knapp»), *ZRPh* XLII, 342-3. —⁵ Degué haver-hi una espècie de síntesi, suposada' entre el *raque* de les platges castelleses, i un *raca* o *arraca* «postración», que dona el glossari de les *Leyes de Moros S XIV y Çunna de Segovia* de 1462 (*Mem Hist. Esp* v, 427), de mal verificar filològicament i semàntica segurament d'origen semític. sigui més relacionat amb l'àr *raqq* de què parlarem, o més amb l'hebreu i grec bíblic *raka* 'maledicció'. —⁶ En l'altre, sembla tractar-se de *raco* «marc de raisin, vendange», que trobo en els gloss. locals llgd de Mázuc, Pastre i Sauvages; cf. perig *la racho d'oli* «le résidu de presser l'huile» (Guillaumie. *Contrib St Pierre de Chignac*, 102), d'on també pot ser derivat el verb *racà*, menys documentat. De tota manera la gènesi d'això sembla ser secundària, i pot tenir part de raó Visner en donar com a base semàntica de *raco* «marc, residu», l'explicació «le fond, ce qui se jette», o sigui una variant de *racà* 'escopir, vomitar' > 'llençar al fons': en definitiva un encreuament del parònim *RAPA* (del raïm) amb el verb oc. *raca* 'escopir', 'llençar', sense cap contacte amb el nostre *racar* ni amb res de germànic. —⁷ «El significat es pot precisar a base de Palay *racà* «faiblir, baisser pavillon, lâcher pied» (*ASNSL* CLXV, 315). I a Palay qui l'avalua? —⁸ Com que aquí som més lluny del focus català és natural que el sentit es vagi tornasolant. Es nota alguna cosa d'això en alguns glossaris moderns més nòrdics: *racà*: refuser la rencontre d'une personne capable de nous faire mal» (< 'recar de trobar-lo'), b. llem. «*iouu rãcãrio pas*